

P R E Z E N T Ă R I B I B L I O G R A F I C E

Prof. univ dr. Dumitru Jompan, **Monografia muzicală a Caransebeșului**, Editura Gutenberg Universe, 2019, 667 pp.

Spre deosebire de epoca modernă și contemporană în care filosofia era restrânsă cu prioritate, în sfera academică universitară, în antichitate ea avea un caracter popular, deschis spre sufletul oricărui om, pentru a-l orienta spre descoperirea și cultivarea valorilor eterne de adevăr, bine și frumos, menite să dea sens afirmativ vieții personale și comunitare.

În același timp, era unanim recunoscut faptul că ceea ce este medicina pentru trup, este filosofia pentru suflet. Iar sufletul fiind creat după armonia proporției numărului, are corespondentul în muzică. Și cum orice acțiune înțeleaptă pornește de la gând, filosofia era numită *muzica gândirii, arta muzelor*; creatoare de cultură și civilizație, devenind astfel obiectul principal al educației ca terapie a sufletului, încât omul cultivat era numit „*musikos aner*”

Această abordare a muzicii ne oferă posibilitatea să înțelegem mai bine sensul acesteia ca artă menită să cultive frumusețile spirituale ale sufletului omenesc, aflat prin natura sa într-o continuă devenire axiologică.

S-a spus, apoi că, adresându-se sufletului omenesc în integritatea lui;

muzica simfonică vizează cu precădere *intelectul* ca și coordonator al vieții sufletești; *muzica populară* stimulează cu precădere sentimentul, inima, care sensibilizează viața afectivă, iar zgomotoasele „*manele*”, la modă, se adresează instinctului biologic. În schimb *muzica bisericească*, adresându-se deopotrivă intelectului, sentimentului și voinței aduce sufletului omenesc acel har menit să-l scoată pe om de sub povara grijilor pământene, a poftelor oarbe și înșelătoare și a singurătății apăsătoare, înălțându-l spre lumina vieții spirituale plină de liniște, de pace și de însănătoșire morală.

În acest cadru se evidențiază *aspectul terapeutic al muzicii*, în sensul că *muzica simfonică*, prin acel *katharsis*, aduce vieții sufletești luciditatea și relaxarea în confruntare cu manifestările endothime, izvorâte din zonele tenebroase ale naturii umane; *muzica populară* pătrunde în adâncul de taină al sufletului, punând în valoare, printr-o gamă variată de exprimare, simțămintele adânc umane, precum: iubirea, bucuria, veselia, dorul, dar și tristețea și revolta; *muzica militară* și cea *patriotică*, prin armonia și eurithmia specifică pune în acțiune curajul, iubirea față de patrie și spiritul de dăruire și de jertfă pentru un ideal măreț și veșnic; *muzica funebră*, prin timbrul ei melancolic și solemn, induce nostalgia și tristețea despărțirii,

dar și nădejdea comuniunii veșnice cu Dumnezeu.

În acest context ideatic remarcăm recenta apariție a volumului: Monografia muzicală a Caransebeșului Ed. Gutenberg Universe, 2019, 667p, purtând semnătura distinsului profesor univ. dr. Dumitru Jompan.

După cum arată autorul, „cartea de față rezolvă nevoia unei informări succinte și rapide asupra vieții muzicale a Caransebeșului de-a lungul vremii. Cititorul are în față o listă monografică a evenimentelor muzicale de la începuturi până în anul 2016, într-o expunere secvențială. Această succesiune de fapte, evenimente, acțiuni, întâmplări din lumea sunetelor plăcute, constituie baza unei istorii a muzicii acestui oraș” ..., „Monografia acoperă aproape toate palierele muzicii, ca fenomen artistic: creație și interpretare, național și universal, vocal, instrumental și vocal instrumental, sacru și profan, popular și cult” ... „toți creatorii și interpreții, toate evenimentele artistice au avut menirea să educe „publicul cel de obște” din punct de vedere etic și estetic, iubirea binelui, frumosului și adevărului” ... „Monografia o istorie locală a muzicii, un compendiu a acesteia, un „calendar” la îndemâna oricui, conduce spre concluzia că muzica, în orașul de la răscrucea drumurilor, a avut un rol coagulant, de socializare a oamenilor de etnie, concepții religioase, stare materială, sex și vârste diferite” ...

Pr. prof. univ. dr. Sorin Cosma

Prof. univ.dr. Dumitru Jompan, **Coruri fără frontiere**, Editura Gutenberg Universe, 2019, 402 pp.

După cum spune titlul cărții, „*Fără frontiere*”, înseamnă activitatea mai multor grupuri corale desfășurată dincolo de fruntările țării noastre, în zece țări: Austria, Banatul Sârbesc, Croația, Italia, Polonia, Lituania, Republica Moldova, Turcia, Ungaria.

Sub bagheta dirijorală a profesorului Dumitru Jompan au concertat cu prilejul diverselor festivități din străinătate, corul de copii „*Conon*” din Marga și corulul de adulți „*Mărgana*”, întemeiată de profesorul Dumitru Jompan cu mai bine de șase decenii în urmă; la fel și alte grupări corale, precum: Corul „*Timotei Popovici*”, al Seminarului Teologic „Ioan Popasu” din Caransebeș, Corul Casei de Cultură din Caransebeș, Corul Preoților din Eparhia Caransebeșului, precum și corurile din Vasiova și Glimboca.

Evenimentele corale rediate într-un stil viu și antrenant, cu un bogat material foto reușesc, prin sinceritatea expunerii, să capteze atenția cititorului, scoțându-l de sub obsesia și povara grijilor cotidiene, spre a respira parfumul înmiresmat al frumuseții cântecului.

În tot acest pericol „*Fără frontiere*”, printre distinsele personalități care au însoțit grupurile corale, se evidențiază, alături de dirijor, agreabila prezență a conducătorului acestora, **Stimată Doamnă Aurelia Jompan** – „*Mama Lia*” cu inteligența ei vie, întreprinzătoare și plină de farmec creator.

Pe de altă parte, volumul demonstrează că acest pericol „*Fără frontiere*” a reușit să transmită străinătății, vigoarea tradițiilor românești, imortalizate în cântec, în port și voie bună, motiv pentru care se constituie ca un excepțional document istoric.

În concluzie putem spune că aceste două volume alături de cele anterioare, ca și prin întreaga sa activitate, profesorul, muzicologul, compozitorul, dirijorul, certetătorul și animatorul culturii bănățene și universale, octogenarul și „veșnicul tânăr și ferice” **Dumitru Jompan**, înzestrat cu har de la Dumnezeu, și-a înmulțit talantul cu prisosință, demonstrând că **muzica este într-adevăr o terapie a sufletului omenesc**.

O vorbă înțeleaptă spune că în desfășurarea firească normală și eficientă a vieții personale și comunitare, „*urâtul se ascunde, iar frumosul se arată*”. Numai că într-o lume în care asistăm la răsturnarea tablei de valori prin relativizarea lor în favorul *Kitsch-ului*, activitatea și opera **Prof. univ. dr. Dumitru Jompan** reprezintă o pledoarie și o speranță vie pe măsură să dovedească importanța **muzicii ca terapie a sufletului omenesc**, menit, prin natura sa, să-și găsească și să-și afirme identitatea devenirii sale axiologice, „*arătând frumosul și ascunzând urâtul*”...

Preot prof. univ. dr. Sorin Cosma

Nicolae Danciu Petniceanu, **Nașul lui Eminescu**, Editura Legart, Timișoara 2020, 177 pp.

Înzestratul și prolificul scriitor, amintit mai sus, ne oferă acum o interesantă și prețioasă carte, în care apar și elemente mai puțin cunoscute, unele chiar inedite.

În Capitolul I autorul vorbește despre cunoscuta revistă „Familia”, ca în al II-lea capitol să prezinte pe Iosif Vulcan și colaboratorul său Iulian Grozescu, bănățeanul nostru (despre el, unele detalii se dau în pp. 24 și în Capitolul V; vezi și V. Bugariu, *Iulian Grozescu*, Arad 1941; *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, București 1979, pp. 417-418).

În pag. 31-32 se reproduce mărturisirea lui Iosif Vulcan că tânărul Mihai Eminovici (la 16 ani!) a trimis pe adresa „Familiei” mai multe poezii, precizând că redactorul Iulian Grozescu își permisesese să îi românezeze dintru început numele, Eminovici devenind *Eminescu*. Așadar Iulian Grozescu a ajuns „nașul” literar al viitorului Poet Național. În Capitolul III sunt redată cele 19 poezii eminesciene apărute în „Familia”. Alt capitol, al IV-lea, se referă la disputa privitoare la data și locul nașterii lui Mihai Eminescu.

Dintre poeziile lui I. Grozescu – fiu de preot - ne reține atenția cea intitulată „Sunt român” (pp. 107-108). Ultimele două capitole se numesc *Eminescu și Societatea „Sorin Titel”*, și *Simpozion Eminescu*, urmate de o ilustrație bogată și de bibliografie.

Avem în față un volum ce se lecturează cu viu interes. Întregul text și imaginile echivalează cu un adânc simțit omagiu adus atât „Poetului nepereche”, cât și *nașului* său literar.

Preot prof. univ. dr. Vasile Muntean

Mircea-Gheorghe Abrudan, **Ortodoxia românească în istorie și contemporaneitate. Articole, eseuri și note de lectură**, Cluj-Napoca, Editura Renașterea / Felicitas Publishing House, 2019, 564 pp.

Anii trec cu repeziciune și observăm cum toate evenimentele, toți oamenii și inclusiv faptele lor intră în conștiința istoriei, urmând a fi judecate de umanitate și apoi de Dumnezeu. În această scurgere a veacurilor, pentru fiecare dintre noi, nu există o liniște sufletească mai mare decât aceea că, trecând prin istorie și ajungând la apusul acestei vieți, nu am trăit degeaba sau cel puțin nu suntem copleșiți de sentimentul inutilității, ci, dimpotrivă, considerăm că am făcut ceea ce trebuie sau că măcar am încercat să facem ceea ce trebuie. Pentru cei care scriu istorie, acest lucru este esențial, deoarece orice istoric, prin ceea ce scrie, este și devine un martor al tuturor lucrurilor câte s-au petrecut și se petrec sub soare.

Cu astfel de gânduri am început să scriu această recenzie, asigurându-l totodată pe autor de cele mai sincere sentimente de colegialitate și admirație profesională.

Lecturând lucrarea *Ortodoxia românească în istorie și contemporaneitate. Articole, eseuri și note de lectură* a domnului cercetător științific III de la Institutul de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române din Cluj-Napoca, Mircea-Gheorghe Abrudan, un eminent istoriograf laic și bisericesc, care este și doctor în Istorie și doctorand al Facultății de Teologie Ortodoxă, Universitatea „Babeș-Bolyai”, din Cluj-Napoca, am rămas plăcut surprins să constat că istoriografia

română s-a îmbogățit cu încă o lucrare temeinică, care face cinste României și Bisericii Ortodoxe, și care scoate în evidență pasiunea și dragostea acestui tânăr cercetător pentru adevărul istoric.

Alcătuită în decurs de zece ani, cartea a apărut la editura Renașterea în anul 2019, având binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop și Mitropolit Andrei Andreicuț, cu o *Predoslovie* (pp. 9-11) semnată de către PS Macarie Drăgoi, episcopul ortodox român al Europei de Nord, alături de *Cuvântul înainte* al autorului (pp. 13-15), care își justifică astfel demersul: „am considerat că transmit un mesaj util și pot contribui în mod pozitiv la primenirea, edificarea și fortificarea spirituală, eclesială, culturală, socială și națională a noastră a tuturor. De aceea, am ales să le restituți [articolele, eseurile] în paginile acestui volum în forma unor note de lectură care însoțesc și întregesc icoana zugrăvită de mine Ortodoxiei românești de ieri și de astăzi” (p. 13).

Chiar dacă este foarte tânăr, dar nu lipsit de experiența profesională, considerăm că prin cele 564 de pagini a avut în vedere și reflecția marelui nostru istoriograf român, Nicolae Iorga, care spunea: „Cunoscând istoria, eroii, tradiția, ne facem mai sociabili, mai altruști, mai iubitori de om și de viață”, pentru că numai așa ne putem explica diversitatea temelor abordate, precum și corectitudinea și obiectivitatea de care dă dovadă în acest demers științific.

Redactată în lumina izvoarelor, a lucrărilor și a studiilor de specialitate consultate, lucrarea domnului cercetător Mircea-Gheorghe Abrudan

conține șase secțiuni sau capitole ce redau biografii, referințe bibliografice, documente, evenimente istorice importante legate de Istoria României și Istoria Bisericii Ortodoxe Române, articole legate de spiritualitatea ortodoxă, dar și altele care fac referire la viața duhovnicească din diaspora.

De la început se poate observa caracterul științific al acestui demers, alături de vocația istorică și teologică a autorului, care, de altfel, este destul de cunoscut în spațiul eclesial ortodox român și nu numai.

Prima secțiune a lucrării face referire la *Chipuri de voievozi pravoslavnici și martiri ai lui Hristos*, evocând pe domnitorii Mircea cel Bătrân, Mihai Viteazul, Constantin Brâncoveanu, dar și chipuri de ierarhi și martiri ai Bisericii Ortodoxe Române, precum: Antim Ivireanul și Atanasie Todoran (pp. 19-82), biografii redactate excelent, cu multă minuțiozitate, în lumina izvoarelor și a contextului politic și religios al acelor vremuri vitrege.

În cea de-a doua secțiune autorul se ocupă cu *Figuri de ierarhi, preoți și mireni cărturari*, tot sub formă de biografii sau medaloane, care au avut o contribuție importantă în cadrul Bisericii Ortodoxe Române și a poporului nostru. Sunt menționați prin ample și frumoase biografii, într-o ordine cronologică, Patriarhul ecumenic Chiril Lukaris, Cuviosul Stareț Paisie Velickovski de la Neamț, Episcopul Vasile Moga al Ardealului, Episcopul Nicolae Ivan al Clujului, Pr. Prof. Dr. Sebastian Stanca, Dr. Ioan Broșu, Mitropolitul Nicolae Bălan al Transilvaniei, Pr. Prof. și Academician Ioan Lupaș, Patriarhul Justinian Marina, Pr. Petroniu Tănase

Prodromitul, Pr. Adrian Făgețeanu, Pr. Dr. Pavel Vesa, Pr. Petru Toacsen, istoricul clujean Nicolae Bocșan, istoricul și academicianul Nicolae Edroiu, istoricul și academicianul David Prodan, istoricul și academicianul Virgil Căndea, istoricul Marius Oprea, poetul Vasile Voiculescu și Patriarhul ecumenic Bartolomeu I (pp. 85-239).

Secțiunea a treia este consacrată în totalitate *Personalității și operei Sfântului Ierarh Andrei Șaguna, mitropolitul Transilvaniei*, autorul aplecându-se asupra unor aspecte inedite din viața acestui venerabil sacerdot și ocrotitor al românilor, nemaîntâlnite până acum în istoriografia noastră. Amintim, în treacăt, doar unele aspecte: existența unui necrolog săsesc al mitropolitului Șaguna; gramata de hirotonie a episcopului Andrei Șaguna (traducere unicat în limba română); portretele lui Andrei Șaguna păstrate în ziarul ilustrat din Leipzig; Andrei Șaguna în rapoartele secrete ale Ministerului de Interne de la Viena ș.a. (pp. 243-311). În acest context, trebuie să menționăm că cercetarea acestor izvoare/surse, traducerile de texte și noutățile aduse la lumină contribuie decisiv la reliefaarea cât mai corectă a biografiei mitropolitului Șaguna, ceea ce îi aduce autorului onoare, cinste și recunoaștere în cadrul istoriografiei românești, putând fi socotit un specialist în cadrul problemelor biografice șaguniene.

A patra secțiune intitulată *De la Pașoptism la Primul Război Mondial și Marea Unire*, tratează o serie de evenimente cruciale din istoria zbuciumată a poporului român, autorul utilizând și aici metoda

reconstituirii istorice, cronologic, metoda analitică și metoda sintetică, reușind să creioneze cititorului o imagine cât mai clară a evenimentelor prezentate. Astfel, aspirațiile de unitate națională a românilor sunt evocate de autor prin titluri sugestive, precum: „Libertate, Unitate și Frăție”: aspirațiile românilor în 1848 (Marea Adunare Națională de la Blaj, 3/15-5/17 mai 1848); Primul Război Mondial și suferințele preoțimii din Transilvania; Unirea Basarabiei cu România (27 martie 1918); Promotorii și făptuitorii Unirii Basarabiei cu România în 1918 (autorul oferind o listă completă a tuturor celor care au votat) și, în sfârșit, Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918.

Tot la această secțiune, domnul cercetător Mircea-Gheorghe Abrudan insistă asupra contribuției preoțimii ortodoxe române la înfăptuirea marelui ideal național, utilizând titluri precum: Episcopul Miron Cristea în slujba idealului național în anul 1918; Clujul și Marea Unire de la 1 Decembrie 1918; Nicolae Ivan și Nicolae Iorga despre „Episcopia din Cluj”; Preoți din Episcopia Aradului, făuritori ai Marii Uniri; Preoți militari în campania armatei române din Ungaria (1919), precum și alte subiecte edificatoare și de actualitate, de pildă, Rememorând Marea Unire la Centenar (pp. 315-424).

Într-adevăr, temele abordate de autor și în această secțiune, prin metoda sintetică și analitică, reușesc să ofere oricărui cititor, fie el și neexperimentat în istorie, un tablou desăvârșit al evenimentelor despre Marea Unire și înfăptuirea României Mari, opuscul care nu ar trebui să

lipsească din manualele de istorie din învățământul preuniversitar și cel universitar, tocmai pentru limpezimea stilului și a modului de abordare. Motivul pentru care facem această afirmație este unul obiectiv, nu pentru a-l flata pe autor, ci pentru a-l încuraja, pe mai departe, să continue munca de cercetare științifică cu aceeași râvnă și seriozitate care îl caracterizează.

Ultimele două secțiuni intitulate: *Teologie și spiritualitate și Peregrin prin țară și peste hotare* cuprind reflecțiile teologice și istoriografice ale tânărului cercetător, care, după cum vor putea constata cei care vor lectura cartea, are și preocupări de ordin duhovnicesc: *omiletice, catehetice și eseistice*: Ziua Învierii. Marea sărbătoare a Creștinătății; Din minunile Maicii Domnului: Icoana Preasfintei de la Mănăstirea Horaița; Iubirea aproapelui în teologia Sfântului Siluan Athonitul; Apoftegmele arhimandritului Sofronie Saharov; Crâmpie din conferințele arhimandritului Zaharia Zaharou; *editoriale*: „Te-am găsit, Doamne!” Mărturiile a 12 englezi convertiți la Ortodoxie; „Am ascultat de porunca Bisericii”; Dialoguri cu Arhiepiscopul Justinian Chira; Cuvântările apologetice din tinerețe ale părintelui Vasile Coman; Integrala operei publicistice a părintelui Ene Braniște; Un manuscris al părintelui Ene Braniște: „Istoria arhitecturii bisericesti la români”; Părintele Ene Braniște exeget al Tainelor de inițiere; *publicistice*: „Dicționarul teologilor români”, o enciclopedie indispensabilă; „Tiparul în Biserica Ortodoxă Română”, o radiografie istorică; Jurnalul diaconului Paul din Alep prin Țările Române; File despre

istoria recentă a monahismului românesc; Părintele Virgil Gheorghiu pe urmele creștinilor din Liban; O introducere în Istoria Bisericii Ortodoxe Siriace; O scurtă introducere în Istoria Bisericii Ortodoxe Bulgare; *muzicologice*: Imnografia ortodoxă la început și astăzi; și *canonice*: Valențele duhovnicești ale sfințelor canoane (pp. 427-513).

În ce privește secțiunea *Peregrin prin țară și peste hotare*, autorul oferă cititorilor crâmpoie din viața duhovnicească a creștinilor ortodocși din țară și din diaspora, din mediul laic și monahal, exprimându-și impresiile și experiențele duhovnicești la care a fost martor. Vetrele de spiritualitate ortodoxă la care face referire sunt: Mănăstirea Dragomirna, Mănăstirea de la Chevetogne – Belgia, mănăstiri din Ucraina: Cernăuți, Ternopol, Poceaev, Koreț, Kiev și Cernigov, dar și alte zone ale lumii occidentale, precum Austria și München (pp. 517-559).

În ansamblu, lucrarea domnului cercetător Mircea-Gheorghe Abrudan se constituie într-o veritabilă sinteză istoriografică a Ortodoxiei românești din țară și de peste hotare, o lucrare academică și necesară în contemporaneitate, autorul contribuind astfel la o mai bună cunoaștere a vieții politice și bisericești din spațiul ortodox românesc.

Pe această cale îl felicităm pe autor și îl îndemnăm să scrie pe mai departe istorie și spiritualitate românească, asigurându-l totodată de toată dragostea și prețuirea noastră.

Dr. Vasile Rojneac

Ierotheos, Mitropolit al Nafpaktosului, **Teologia post-patristică și experiența bisericească a Sfinților Părinți**, Editura Sophia, București, 2018, 238 pp.

Cartea al cărei titlu este formulat într-o manieră specific ortodoxă este compusă dintr-o serie de texte (discursuri), prezentate la diferite congrese și conferințe teologice. Punctul comun, subiectul de bază, este „modul de teologhisire al Sfinților Părinți” (p. 7) privit în antiteză cu fenomenul teologiei post-patristice. Acest curent relativ tânăr, apărut la mijlocul veacului al XIX-lea fiind dezvoltat ulterior, s-a răspândit în lumea ortodoxă dând naștere multor speculații și dispute teologice.

Autorul cărții, Mitropolitul Ierotheos al Nafpaktosului ne prezintă în introducere premisele ce au dat naștere acestui nou curent eretic. „Cei care susțin validitatea teologiei post-patristice consideră că ea trebuie corelată cu așa-numita teologie contextuală” (p. 9), adică tâlcuirea textelor scripturistice trebuie realizată în conformitate cu epoca în care trăim, de către teologi contemporani, scrierile patristice fiind considerate anacronice. Putem observa aici influențele protestante care au minimalizat importanța duhovniciei creștine în exegeza biblică, fapt ce a determinat denigrarea unor personalități importante din viața Bisericii și secularizarea modului de viață al societății de astăzi.

În primul capitol, autorul ne explică originea termenului *post-patristic* și ne precizează câțiva susținători (radicali sau moderați) ai acestuia. În combaterea învățăturii eronate, mitropolitul Nafpaktosului se sprijină pe studiile unui cunoscut teolog grec din secolul anterior, părintele Ionnis Romanidis.

Capitolul următor se prezintă ca o continuare a celui dintâi, deoarece dezbată un alt aspect al curentului *post-patristic*, anume cele două tipuri de ecleziologie în Biserica Ortodoxă. Aici este combătută împărțirea șireată a istoriei bisericești în perioada biblică și perioada patristică, delimitare ce scindează învățăturile formulate în Creștinismul primar.

În continuare este vorba despre împărțirea energiilor necreate ale lui Dumnezeu omului. Aici se invocă polemica dintre Sfântul Grigorie Palama și Varlaam de Calabria. *Transmiterea cuvintelor de negrăit prin înțelesuri create* - titlul unui subcapitol, face referire la extazul greu de descris pe care îl trăiește omul îndumnezeit. Exemplul cel mai concludent în acest caz este cel al Sfântului Apostol Pavel, răpirea la cer din drumul său spre Damasc.

Metafizica a fost combinată cu teologia în Occident la începutul Evului Mediu, dezvoltându-se astfel teologia scolastică, raționalizată, axată în mare măsură pe precepte aristotelice și platonice. În capitolele IV și V, Mitropolitul Ierotheos explică efectele centrifugale din creștinismul apusean, în urma diluării esenței

ortodoxe a doctrinei. În final se ajunge la concluzia că Ortodoxia este anti-metafizică, iar teologii ortodocși teologhiesc empiric, din propriile trăiri duhovnicești, ne avântându-se pe tărâmul explicațiilor filosofice.

Teologia contemporană, spune autorul în capitolul VI, a preluat sintagma *ontologia persoanei*, dând naștere unei denaturări a învățăturii creștine. Aceasta este rodul aceleiași interpretări metafizice a teologiei creștine. Nu poate fi vorba de ontologie în ceea ce privește Persoanele Treimice, deoarece Dumnezeu există dintotdeauna. Autorul continuă cu explicații personale și patristice despre formarea omului.

Deoarece învățătura Sfântului Grigorie Palama este în strânsă legătură cu subiectul cărții, capitolul VII înfățișează viața și teologia sfântului aghiorit, temeiurile vieții isihaste, legătura dintre Tainele Bisericii și parcursul înduhovnicirii omului, epilogul vorbind despre Sfântul Munte Athos ca școală a spiritualității ortodoxe.

Capitolul VIII este închinat profesorului patrolog Panaghiotis Hristou, față de care autorul cărții înfățișează o mare admirație, fiind un fost student al acestuia.

În capitolul IX se vorbește despre valoarea Filocaliei, carte ce este necesară atât monahilor cât și mirenilor, deoarece cu toții căutăm unirea cu Dumnezeu. Îndrumările nevoitorilor din cuprinsul Filocaliei ajută creștinul să evolueze duhovnicește. Tot în cuprinsul acestui